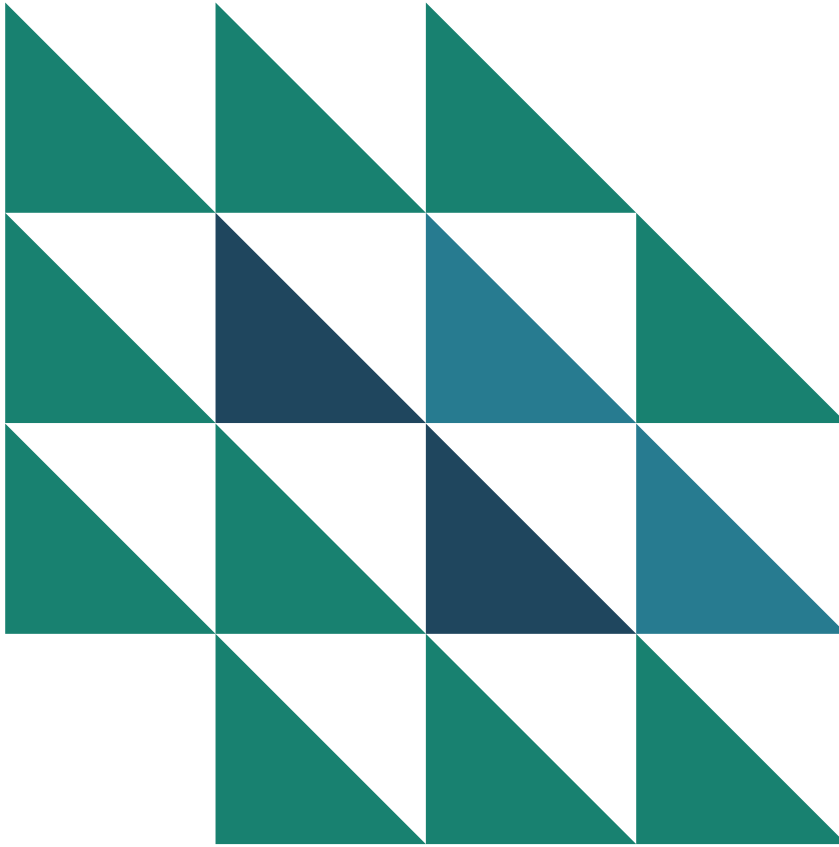

VASTUULLISEN TIETEEN
JULKAISUSARJA
12:2020

TUTKIMUSJULKAISUJEN AVOIMEN SAATAVUUDEN SUOSITUKSET TUTKIMUSORGANISAATIOILLE

VASTUULLISEN TIETEEN JULKAISUSARJA

Vastuullisen tieteen julkaisusarjassa julkaistaan julistuksia, linjauksia, selvityksiä, suosituksia ja muita asiakirjoja, jotka liittyvät tieteen ja tutkimuksen avoimuuteen, vastuullisuuteen, saavutettavuuteen, sekä tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen. Julkaisusarja ei ole tieteellinen vertaisarvioitu julkaisu. Julkaisusarjaa julkaisevat Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja Tieteellisten seurain valtuuskunta. Lisätietoja: www.vastuullinentiede.fi > [Julkaisut](#)

OSAJULKAISU

Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden suositukset tutkimusorganisaatioille

Vastuullisen tieteen julkaisusarja 12/2020

Tekijät: Anu Alaterä (Maanpuolustuskorkeakoulu), Riitta Koikkalainen (Kansalliskirjasto), Marja Kokko (Tampereen yliopiston kirjasto), Kimmo Koskinen (Helsingin yliopiston kirjasto), Katja Laitila (Hämeen ammattikorkeakoulu), Minna Liikala (Terveystieteiden tutkimuskeskus), Erik Lindgren (Kansalliskirjasto), Maija Merimaa (Laurea), Emilia Pyykönen (Kansalliskirjasto), Tomi Rosti (Itä-Suomen yliopiston kirjasto), Anne Sankari (Satakunnan ammattikorkeakoulu), Sirpa Suonpää (Luonnonvarakeskus), Sami Syrjämäki (Tieteellisten seurain valtuuskunta), Jennica Thylin-Klaus (Svenska litteratursällskapet i Finland), Kalle Tiitinen (Aalto-yliopisto)

ISSN: 2670-062X

ISBN: 978-952-5995-36-7

DOI: <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995367>

Helsinki 2020

OSAJULKAISUSTA VASTAAVAT TAHOT

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta

Tieteellisten seurain valtuuskunta

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä. Tarkastele lisenssiä osoitteessa <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

TUTKIMUSJULKAISUJEN AVOIMEN SAATAVUUDEN SUOSITUKSET TUTKIMUSORGANISAATIOILLE

Tässä tekstikokonaisuudessa esitellään Avoimen tieteen kansallisen koordinaation piirissä laadittuja tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden suosituksia organisaatioille. Suositukset on kohdistettu suomalaisille tutkimusorganisaatioille, ja niiden perimmäinen tavoite on 10.12.2019 hyväksytyn **Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksen** mukaisesti se, että tulevaisuudessa kaikki tutkimusjulkaisut ovat kenen tahansa saatavilla välittömästi ja kokonaan.

Organisaatiot voivat tarkistaa suositusten soveltuvuuden omien dokumenttiensa päivityksen yhteydessä. Avoimen tieteen koordinaatio huolehtii, että viimeistään linjausdokumentin päivityksen yhteydessä myös suositusten tarkastuksesta huolehditaan, ellei toimintaympäristön kehityksestä tarvetta aikaisemmalle päivittämiselle ilmene.

JOHDANTO

Julistuksessa asetettua päämäärää tarkentava ja täydentävä **Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus** julkaistiin 25.11.2019.

Käsillä olevat suositukset on laadittu ja tarkoitettu tukemaan linjauksessa hahmoteltua avoimen julkaisemisen ja saatavuuden puolesta tehtävää työtä tutkimusorganisaatioissa. Suositusten lähtökohtana on ajatus, että avoin julkaiseminen ja saatavuus vaativat aina resursseja, ja se ei ole ilmaista.

Suosituksia pohdittaessa organisaatioissa on hyvä muistaa ero kaupallista voittoa tavoittelevien ja ei-kaupallisten julkaisujen välillä sekä kansainvälisen ja kansallisen tiedejulkaisemisen kenttien erot. Ei-kaupalliset julkaisijat ovat usein kansallisia, esimerkiksi tieteellisiä seuroja. Suurin osa niistä ei tavoittele taloudellisia voittoja.

Tutkimusorganisaatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä Suomessa toimivaa organisaatiota, jossa tehdään ja julkaistaan tieteellistä tutkimusta. Suosituksissa kootaan yhteen ja esitetään tutkimusorganisaatioille hyviä käytäntöjä ja toimintamuotoja.

Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoin saatavuus edellyttää, että niiden sisältö julkaistaan avoimesti. Avoimella julkaisemisella tarkoitetaan ensinnäkin sisältöjen julkaisemista siten, että ne ovat maksutta välittömästi saatavilla kokonaisuudessaan. Toiseksi avoimella julkaisemisella tarkoitetaan sitä, että tutkija voi organisaatioaffiliaatiostaan riippumatta julkaista avoimesti.

Suosittelavien toimenpiteiden onnistumisen varmistamiseksi tarvitaan tutkimusorganisaation johdolta sitoutumista, päätöksiä ja resurssien varmistamista.

JULKAISUPOLITIIKAN SUOSITUKSET

Organisaatiolla on selkeästi määritelty avoimen julkaisemisen politiikka, johon sitoudutaan organisaation kaikilla tasoilla ja jonka toteuttamiseen on varattu riittävät resurssit. Avoimen julkaisemisen politiikka voi olla määritelty esimerkiksi organisaation avoimen tutkimuksen linjauksissa tai vaikkapa julkaisemista koskevissa linjauksissa.

Avoimen julkaisemisen politiikan tulee noudattaa Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjausta, ja sen tulee olla linjassa myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan [Hyvä tieteellinen käytäntö](#) -ohjeistuksen kanssa.

Organisaatio huomioi avoimen julkaisemisen kansalliset linjaukset neuvotellessaan sopimuksia kustantajien kanssa. Organisaatio myös asettaa tavoitteita avoimen julkaisemisen edistämiseksi.

Avoimen julkaisemisen politiikasta on käytävä selkeästi ilmi seuraavat asiat:

- Organisaatio suosittelee julkaisemista siten, että sisällöt ovat kaikkien luettavissa välittömästi, kokonaisuudessaan ja maksutta.
- Keitä kaikkia politiikka koskee. Esimerkiksi näin: Avoimen julkaisemisen periaatteet koskevat kaikkia organisaatiossa X toimivia ja X:ää kotiorganisaatioon käyttäviä tutkijoita, asiantuntijoita ja opiskelijoita.
- Organisaation suositus julkaisu- ja kustannussopimuksissa käytettävistä CC-lisensseistä. Huom! Tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden linjauksessa suositellaan käytettäväksi CC-BY-lisenssiä, mutta perustelluista syistä voidaan käyttää myös jotain muuta CC-lisenssiä.

- Suositus kokonaan avoimista julkaisukanavista tai niiden puuttuessa kanavista, jotka sallivat viimeisen kirjoittajalta kustantajalle lähteneen vertaisarvioinnin läpikäyneen käsikirjoitusversion välittömän rinnakkaistallennuksen.
- Organisaation kustantamien tai julkaisemien omien julkaisusarjojen ja muiden julkaisujen avoimuus määritellään CC-lisenssillä.
- Organisaation linjaus suositellusta julkaisuarkistosta ja rinnakkaistallentamisen käytänteet. Organisaatiot tukevat rinnakkaistallentamista sekä ottavat huomioon tieteenalakohtaiset erot tieteellisessä viestinnässä ja julkaisemisessa. Organisaatiot neuvovat, mikä versio tallennetaan ja minne sekä mitkä ovat kustantajan ehdot rinnakkaistallentamiselle. Rinnakkaistallentamisen tukemiseen varataan riittävät resurssit.
- Organisaation avoimen julkaisemisen rahoittamisen yleiset periaatteet.
- Organisaatio rohkaisee ja tukee kirjoittajia neuvottelemaan julkaisu- ja kustannussopimuksiin oikeuden rinnakkaistallennukseen, mikäli välittömästi avoin julkaiseminen ei ole mahdollista. Organisaatio tarjoaa käyttöön muokattavan tekstipohjan sopimista varten.

RAHOITUKSEN SUOSITUKSET

Organisaatio ratkaisee, miten julkaisemisen rahoitukseen liittyvät vastuut jaetaan organisaation sisällä siten, että kaikilla tutkijoilla on tasavertainen mahdollisuus julkaista tutkimuksensa avoimesti.

Kustantajien hinnoittelukäytännöt ovat vaihtelevia ja kokonaiskustannusten laskeminen voi olla vaikeaa. Avoimeen julkaisemiseen liittyvät esimerkiksi erilaiset käsittelymaksut (APC-maksut, article processing charge; BPC-maksut, book processing charge). Osa kustantajista rajoittaa myös julkaisujen maksutonta rinnakkaistallennusta tai kieltää rinnakkaistallennuksen kokonaan.

Julkaisemisen kokonaiskustannukset eivät saisi kasvaa avoimen julkaisemisen myötä. Kustantajien kanssa tehävissä lisenssisopimuksissa tulee kiinnittää huomiota siihen, mistä julkaisemisen maksut koostuvat. Kustantajia tulee tarvittaessa vaatia selkiyttämään hinnoitteluperiaatteitaan.

Organisaatio

- ohjeistaa tutkijat huomioimaan avoimen julkaisemisen kustannukset jo tutkimuksen, hankkeen tai julkaisemisen suunnitteluvaiheessa sekä varautumaan kustannuksiin hankkeen tai tutkimuksen budjettia laadittaessa.
- määrittää kriteerit, joiden perusteella organisaatio kattaa avoimen julkaisemisen kustannukset. On otettava huomioon myös, että julkaisemiseen liittyviä kustannuksia saattaa syntyä vielä varsinaisen tutkimusprojektin päätyttyä.
- seuraa avoimen julkaisemisen kustannuksia riittävän tarkalla tasolla (esim. artikkeli-, kustantaja- ja rahoitajatasolla) ja julkaisee tiedot siitä, miten paljon rahaa avoimeen julkaisemiseen on käytetty. Tämän voi tehdä esimerkiksi osallistumalla [OpenAPC-yhteistyöhön](#).
- ottaa huomioon projektin tai hankkeen rahoittajan kriteerit avoimelle julkaisemiselle; osa tutkimus- ja hankerahoittajista, esimerkiksi Suomen Akatemia, edellyttää jo nyt tulosten avointa julkaisemista.

TUEN SUOSITUKSET

Organisaatio varmistaa julkaisemisen avoimuuteen ja saatavuuteen liittyvän koulutuksen ja tuen. Työhön on varattu riittävät resurssit, ja siihen sisältyy ainakin seuraavat asiat:

- Organisaatiolla on nimetty taho (esim. helpdesk, palvelu- tai yhteyshenkilöt), joka tukee avointa saatavuutta ja julkaisemista.
- Organisaation avoimen julkaisemisen ja saatavuuden tuesta vastaava henkilöstö seuraa aiheisiin liittyvää koulutustarjontaa, osallistuu koulutuksiin ja jakaa osaamistaan eteenpäin omassa organisaatiossaan.
- Organisaatiossa huolehditaan, että avoimesta julkaisemisesta ja saatavuudesta on helposti saatavilla neuvontaa, materiaalia ja koulutusta eri tarpeisiin.
- Organisaatio varmistaa, että avointa julkaisemista suunnittelevalle on tarjolla selkeää tietoa ja tukea rahoitusmahdollisuuksista.
- Organisaatio huolehtii siitä, että avoin julkaiseminen

ja saatavuus otetaan osana avoimen tutkimuksen kokonaisuutta opetukseen perustutkintokoulutuksesta lähtien.

- Organisaatio kehittää avoimen julkaisemisen palkitsemismekanismeja ja kertoo niistä avoimesti. Kannustimia voivat olla esimerkiksi vuoden avoin julkaisu/julkaisija -palkinto, avointen julkaisujen nostaminen esiin organisaation viestinnässä tai avoimuuden huomioiminen julkaisemisen mahdollisissa rahallisissa kannustimissa.

VIESTINNÄN SUOSITUKSET

Organisaatio ottaa viestintäsuunnitelmassaan huomioon tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden. Viestinnässä kiinnitetään huomiota ainakin seuraaviin asioihin:

- Viestintäsuunnitelma kattaa sekä sisäisen että ulkoisen viestinnän.
- Sisäisessä viestinnässä huomioidaan erityisesti tutkijoiden tavoittaminen.
- Organisaation verkkosivuilla kerrotaan organisaation avoimen tieteen käytänteistä.
- Viestinnässä käytetään monipuolisesti erilaisia organisaatiolle sopivia ja organisaation tutkijoiden seuraamia kanavia ja tapoja, esimerkiksi tiedotteita, uutisia, esitteitä, videoita, tutkijan tarkistuslistoja, tapahtumia ja kampanjoita.
- Viestinnässä hyödynnetään myös muiden organisaatioiden tekemiä materiaaleja sekä annetaan omia materiaaleja ja tietotaitoa muiden käyttöön. Materiaalien hyödyntämisen helpottamiseksi niille kannattaa antaa CC-BY-lisenssi.
- Organisaatio jakaa tietoa omista käytänteistään avoimesti.

SEURANNAN SUOSITUKSET

Organisaatio kehittää tai ottaa käyttöön tutkimuksen jatkuvan arvioinnin ja seurannan menetelmiä, jotka ottavat avoimet julkaisut aiempaa paremmin huomioon. Kehitetyt menetelmät muokkaavat avoimen tieteen ja tutkimuksen toimintakulttuuria ja -ympäristöä (arvioinnin kulttuuri, ks. [Kansallinen suositus julkaisumetriikan vastuullisesta käytöstä](#)). Organisaatio seuraa aktiivisesti

tiedejulkaisujen kokonaiskustannuksia ja erityisesti, mitä avoimessa julkaisemisessa sekä rinnakkaistallentamisessa tapahtuu. Huomiota kiinnitetään ainakin seuraaviin asioihin:

- avointen julkaisujen määrä ja saatavuuden kehittyminen
- julkaisemisen kustannukset ja niiden raportointi Open APC-palveluun
- saatavuuden kustannukset (esim. julkaisuarkistojen kulut, lisenssit, tilausmaksut)
- kustannusrakenteen muutokset
- kannustimien tasapuolisuus
- yhtäläiset julkaisumahdollisuudet tutkimusalasta, rahoituspohjasta tai tutkijanuran vaiheesta riippumatta
- tutkimusjulkaisujen julkaisukanavien avoimuuden aste
- tutkimusjulkaisujen jatkokäytön ehdot.

Kustannusten seurannalla pyritään varmistamaan, ettei avoin julkaiseminen nosta julkaisujen saatavuuden kokonaiskustannuksia. Seurannan tuloksista viestitään avoimesti.

LÄHTEET

Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistus 2020–2025: <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995237>

Hyvä tieteellinen käytäntö, ohje: <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Kansallinen suositus julkaisumetriikan vastuullisesta käytöstä: <https://avointiede.fi/fi/linjaukset-ja-aineistot/kotimaiset-suositukset/kansallinen-suositus-julkaisumetriikan>

Open APC Intact: <https://www.intact-project.org/openapc/>

Tutkimusjulkaisujen avoin saatavuus – Tutkimusyhteisön kansallinen linjaus ja toimenpideohjelma 2020–2025. Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus: <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995329>

(Lähteet tarkistettu 27.5.2020)

